

חבל נחלתו

אתו כל חד וחד שקיל חדא, אמר ליה: אנא חדא דשקלי". נראה, איפוא, שאף שהנזק הוא בגרמא הוא ודאי אסור ולגבי חיוב ממון הדבר מסופק.

מסקנה

אין להשתמש באתר אינטרנט תוך כדי עקיפת ההגנות של בעל האתר כדי שלא ישתמשו באתר ללא רשות, וכל המשתמש ללא הרשאה הוא ספק גזלן, ולעתים חייב בתשלומי ממון לבעל האתר.

ממון חייב בתשלומי מה שחסרו.

ו. שאלה יותר מסובכת היא הוא מקרה של נזק עקיף. היינו, אם לבעל האתר חשבון רווח והפסד של מספר הפעמים שהם נותנים את שירותם בחינם, האם גם במקרה כזה ניתן לחייב ממון על כניסה נוספת. מחד אין לו הפסד כספי ישיר בכך שנעשה שירות באתר שלו ללא רשות, מאידך הרי זה כמעשה בסדום כאמור בסנהדרין (קט ע"ב): "דהוה ליה דרא דלבני – אתי כל חד וחד שקיל חדא, אמר ליה: אנא חדא דשקלי. דהוה שדי תומי או שמכי,

סימן ס

שימוש בכלים שהוחלפו

באיסורא אתא לידיה. ואיכא דאמרי: אם בא להחזיר – יחזיר לבעלים ראשונים. מ"ט? יאוש כדי קני. מיהו אי אמר אי אפשי בממון שאינו שלי – מחזיר לבעלים הראשונים".

היינו, המודד לכך אם מותר לו להשתמש הוא האם נכנס אליו בהיתר או באיסור. למ"ד יאוש כדי לא קני, אף שהיה יאוש בעלים לאחר שנטלו המוכסים את החמור כיון ששינוי הרשות היה באיסור, שהרי יאוש כדי לא קני נמצא שהחמור נכנס אליו באיסור. למ"ד יאוש כדי קני כיון שהיה יאוש, החמור נכנס אליו בהיתר, וע"כ רק ממידת חסידות היא להחזיר את החמור לבעליו. והמשנה לפי מ"ד יאוש כדי קני. עוד ניתן ללמוד מהגמרא שהחזרת החמור אינה תלויה בקבלת חמורו במקומו, אלא חמורו אצל הלסטים ואעפ"כ הוא מחוייב לחד לישנא להחזיר את החמור לבעליו.

שאלה

נער שיצא עם טלית חזר ממחנה קיץ עם טלית אינה שלו, וכן ילד חזר מהגן עם מעיל אבל הגנת נתנה לו מעיל שאינו שלו, האם רשאים בשני המקרים להשתמש בהם עד שיוחזר לו שלו? האם רשאים לעכב את הבגדים אצלם עד שיוחזרו להם בגדיהם או שצריכים למוסרם למי שטוען בעלות עליהם גם ללא עיכובים?

תשובה

א. במסכת בבא קמא (קיד ע"א) במשנה: "נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר, נטלו לסטים את כסותו ונתנו לו כסות אחרת – הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשין מהן". ובגמרא: "תנא: אם נטל – מחזיר לבעלים הראשונים. קטבר: יאוש כדי לא קני, ומעיקרא

חבל נחלתו

וכן נראה מדברי המרדכי (ב"ק ריש פ' הגזול בתרא סי' קלט) שכתב: "נטלו לסטין או מוכסין... הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם. אבל אם נתנו לו בעוד שהבעלים של אותו כסות מרדפין אחריו ולא נתייאשו, חייב להחזיר לבעלים הראשונים אע"פ שלאחר שבאת ליד זה נתייאשו חייב להחזיר לבעלים הראשונים, דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קני, אבל יאוש ואח"כ שינוי רשות קני. מ"מ אם בא להחזיר ואמר איני חפץ בממון שאינו שלי יחזור לבעלים הראשונים.

ומכאן הבאתי ראיה על מעשה שבא לידי על כובסת כותית שהיתה רוחצת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין אחת והכותית נטלה סדין אחרת מן היהודים אחרים ונתנה לו תמורת סדין שלו אשר אבדה וצויתי להחזיר לו, שהרי אותם יהודים אחרים לא נתייאשו מסדין שלהם אלא היו מרדפין אחר הכובסת מפני סדין שלהם" (על הכובסת נדון להלן).

ב. סוגיא נוספת מובאת בבבא בתרא (מו ע"א): "ת"ר: נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן – הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו, בבית האבל או בבית המשתה – הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו".

מובאים שני מקרים המתארים החלפה של כלים, באחד האומן או בא כוחו הוא המחליף, בשני טעויות בנ"א במקום הצבורי הם הגורמים להחלפה. בראשון הותר לו להשתמש בשל אחרים אף שידוע לו

שהחפץ אינו שלו, בשני לא הותר לו להשתמש בשל אחרים.

הגמרא דנה בכך ושואלת: "מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?"

ומתרצת: "אמר רב: הוה יתיבנא קמיה דחביבי (=ר' חייא), ואמר לי: וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתתי?".

מפרש הרשב"ם:

"ה"ז ישתמש בהן – עד שיבא הלה אותו שנטל טליתו של זה האומן ולא הוא שואל שלא מדעת כדמפרש לקמיה דאיכא למימר האומן נתן לו זה מדעת.

אמר רבי חייא – טעם דרישא בא לפרש מאי שנא מסיפא וכי אין אדם עשוי כו' והלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית אחת שהוא מתקן במצות בעל הבית שצוה לו למוכרו, וטעה האומן ומכר טליתו של זה ונתן לו טלית זו מדעת עד שיחזיר לו את שלו, וכיון דמדעתו נתן לו מותר להשתמש בה, מה שאין כן בבית האבל ובבית המשתה".

הגורם להבדל בין הוחלף ע"י אומן להוחלף בבית המשתה או האבל הוא שבבית המשתה ההחלפה נעשתה בטעות, לעומת אצל אומן יש יסוד להניח כי ההחלפה נעשתה בכונה ע"י האומן. החלפה ע"י אומן נעשית מחמת שהאומן קיבל טלית לתיקון ומכירה, ובטעות מכר במקום את הטלית למכירה את הטלית של אדם זה. וכשבא אדם זה, שנתן טליתו לתיקון בלבד, נתן לו את הטלית שקיבל למכירה.

ממשיכה הגמרא ומפרשת: "אמר רב חייא בריה דר"נ: לא שנו אלא הוא, אבל

1. בתוספתא ב"ק (פ"י הכ"ב) מובאת הברייתא בהיפוך וכיון שהיא אינה מובנת, לא התיחסנו אליה בתשובתנו.

אשתו ובניו – לא. והוא נמי – לא אמרן אלא דא"ל טלית סתם, אבל טליתך – לא, האי לאו טלית דידיה הוא".

היינו, אם לא האומן נתן לו אלא בן ביתו שאינו יודע מעיסקאותיו של האומן, או שמדברי האומן מוכח שטעה, במקרים אלו אסור לו להשתמש בהם, מפני שמוכח מן הדברים שהנתינה היתה על דעת שזו טליתו של המקבל.

והרמב"ם (הל' גולה ואבדה פ"ו ה"ו) הוסיף: "אמר לו האומן טול כלי זה הרי זה ישתמש בו עד שיבא הלה ויחזיר ויטול את שלו, **שמא כליו של אומן הוא**, או בעל הכלי צוה את האומן למכרו לו, וכן כל כיוצא בזה".

ג. השאלה היא: מדוע מותר לו להשתמש בשל אחר הלא סו"ס לא התברר לו בודאות כי אמנם החפץ ניתן לו לשימוש?

עונה על כך הרא"ש (בבא בתרא פ"ג ס' מז): "וא"ת היאך משתמש בו שמעון על ידי מסירת האומן והלא אם לא יאות הלוקח בטליתו של ראובן יכול לחזור הטלית לראובן ונמצא משתמש בטלית של ראובן שלא מדעתו? וי"ל כיון שראובן היה דחוק למעות ומכר טליתו אינו מקפיד אם ישתמשו בו אחרים שגם הוא משתמש במעות".

הרא"ש מסביר כי מדובר שהאומן שילם למוכר את מעותיו, וע"כ אף אם לאחר כל החליפין יתברר לקונה הטלית שאינה למכירה יחזיר את הטלית לאומן, ונמצא שהמקבל את שאינו שלו יחזיר את הטלית שקיבל ויטול את טליתו, הרי השימוש בינתיים הוא על דעתו של המבקש למכור טליתו.

והריטב"א (בבא בתרא מו ע"א) הסביר: "פ"י וכיון שנתחלפו מסתמא שוים היו לגמרי, וזו ראייה כי אדם אחד נתן לאומן כלי זה

למוכרו בשכר שקצץ לו זה ממש, והאומן לא דקדק במכירה וכשמכר ראשון סבור שהוא אותו טלית שנתן חברו של זה (נותן) [ונתן] לו המעות וחבירו נתרצה במעות, ואפילו הטלית ביד האומן מוכרו לו, **ונמצא שהוא קנוי לאומן**, וכיון שנתנו לזה להשתמש ברשות בידו. וא"ת [מ"ט] אתלי בזה לקולא ויתלי דדילמא עדיין היו שניהם ברשותו של אומן ונתחלפו לו ולא דייק כדאמרינן ולא דק במכירה, י"ל דבמכירה לא דייק כיון ששכרן שוה אבל כשמחזיר לאדם טליתו ודאי מידק דייק דמיהדר ליה דיליה". היינו האומן שקיבל את הטלית למכירה קנאה ומוכרה, וכיון שמכר בטעות כליו של אחר, הרי הוא עתה נותן את הטלית למכירה, למי שמכר טליתו שלא ברשות. ומוסיף שאין לחוש שמא שתי הטליתות עדיין אצלו, כיון שבמכירה לא מדייק, ומכר טלית דומה, אבל בהחזרת פקדון מחזיר את הטלית שקבל. וכעין דבריו כתב בעליות דרבינו יונה בב"ב.

וכ"פ בשו"ע (ח"מ סי' קלו) "סעיף א

מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן, הרי זה ישתמש בהן עד שיבא בעל הכלי ויטול שלו. ודוקא שנתן לו האומן עצמו, אבל אם לא נתנם לו, אלא אשתו ובניו, לא. ואפילו אומן עצמו, דוקא שאמר לו סתם: הילך טלית, אבל אם אמר לו: הילך טליתך, לא.

סעיף ב

נתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה, לא ישתמש בהם. הגה: וכשיבא בעל החפץ צריך ליתן החפץ לבעליו, אעפ"י ששלו נאבד. וכן כובסת עובדת כוכבים המכבסת לרבים והביאה לאחד שאינו שלו (תרומת הדשן סימן שי"ט).

חבל נחלתו

בעל הטלית יכול להוציא את טליתו מיד מי שנמכר לו.

ו. בתרומת הדשן (ח"א סימן שיט) עסק בשאלה כעין דידן וכדוגמת מסקנת המרדכי (אף שלא הביאו בתשובתו):

"שאלה: כובסת ארמאית קבלה בגדים מראובן ושמעון לכבסם, וכשהחזירה הבגדים נתנה לראובן מנין בגדיו משלם, ולאחר שעה דקדק בהן ומצא סדין אחת שאינו שלו, ולשמעון החזירה ג"כ בגדיו, ואמר לה שלא החזירה לו משלם כי נחסרו לו שני סדינים והכובסת אמרה שהחזירה לו משלם. ובא שמעון אצל ראובן ואמר הסדין שבידך שאיננו שלך שלי הוא, ונתת בו סימנים מובהקים. השיב ראובן הכובסת נתנה לי במקום שלי, מי שיחזיר לי את שלי אתן לו הסדין ולא בענין אחר, הדין עמו או לאו?" ולאחר שתרוה"ד מביא את סוגיות הגמ'

בב"ק ובב"ב הוא מסיק:

"וכיון דדינא הכי בטעות, כל שכן ע"י גזלן אם נתחלף כנ"ד, דאפשר הכובסת הפסידה לראובן הסדין שלו וגזלה לשמעון את שלו, ונתנה לראובן משום דקרבה נפשיה לגביה טפי או יראה מפניו. וכ"ת דאין ראייה מכאן דאיכא למימר דלעולם יכול להחזיק בחלופו עד כי יחזיר לו את שלו. ואפ"ה שפיר תנא לא ישתמש בהן משום דכיון דע"י טעות נתחלף צריך להמתין עד שיבא חבירו ויתן לו את שלו ויקח את שלו, אבל תוך כך לא ישתמש בשל חבירו. אין לומר הכי, דאם איתא דמצי לעכובי בחלופו עד שיחזיר לו את שלו, הו"ל למיתני ברישא הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויחזיר לו את שלו. מדתני עד שיבא הלה ויטול את שלו משמע דלעולם נוטלו בין יחזיר בין לא יחזיר. ובסיפא נמי הו"ל למיתני ה"ז לא ישתמש בהן עד שיבא

עפ"י הסוגיות ופסיקת השו"ע נראה כי בשני המקרים עליהם שאלנו אסור השימוש בכלי שאינו שלו, שהרי רק מי שקבל למכור זכותו לתת לאחר להשתמש בכלי שאינו שלו. ונתבונן להלן מסוגיות נוספות.

ד. המשנה בסוכה (פ"ד מ"ד, מב ע"א) מספרת: "מצות לולב כיצד יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית והחזוין מקבלין מהן וסודרין אותן על גב איצטבא והזקנים מניחין את שלהן בלשכה ומלמדים אותם לומר כל מי שמניע לולבי בידו הרי הוא לו במתנה למחר משכימין ובאין והחזוין זורקין אותם לפניהם והן מחטפין ומכין איש את חבירו..." היינו אם היתה הקנאה מראש למי שיגיע חפצו לידו הרי מותר למקבל ליטול ולהשתמש בלא חשש בידיעה שהכלי שלו לגמרי ואינו צריך להחזירו לאחר. ונראה לקמן כי במצבים מסויימים יש לכך נ"מ.

ה. הטור (ח"מ ס' קלו) כתב (עפ"י פי' רבינו יונה): "ואם הוא שוה יותר על שלו (=היינו המקבל שאינה שלו קיבל טלית יקרה משלו), כשיבוא בעליה בשבילה יתן לו העודף, או יחזיר לחבירו טליתו, והוא (=האומן) יתן לזה דמי הטלית שלו שנמכר. ואם יבוא בעל הטלית ויאמר לא צויתי לאומן למכור טליתי ולא לקחתי ממנו שום דמים נאמן ויקח טליתו מיד זה אם יש לו עדים שזה הטלית היה שלו, או יתן בו סימן. דנהי שאנו תולין שצוה לאומן למכרו היינו כל זמן שהדבר ספק, אבל כשבא בעל הטלית וטוען ברי נאמן".

כלומר השימוש של המקבל מהאומן אינו לתמיד אלא עד שיתברר האם האומן אמנם מכר בטעות את שלו והלה נתרצה בכך, וכן

ומ"ש הט"ז והכובסת סילקה אותו (מאחרים) [בדבר אחר]. נראה טעם נוסף על כך טעמא דיאוש. וגם זה אינו נראה, דאפילו סילקה אותו בדמים כל שהסדין ישנו בעין חזרת לבעלים, כדאיתא ר"פ המפקיד (ב"מ לה, א) אשתכח כיפי הדרי למריה, ומשום דהוי שומא בטעות. וכבר כתב הרמב"ם פ"ח משאלה (ה"א) דבשילם נמי הבהמה עצמה חוזרת. ועוד דמנא ידעינן שסילקה אותו בדמים שמא פטרה עצמה בטענת אונס. ואפילו לדעת הפוסקים בסימן רצ"ה (עין ש"ך סק"א) דשילם קנה הבהמה, היינו דוקא בשילם מדעתיה ולא אטרחיה לבי דינא, ושמא לא סילקה בדמים עד דאטרחיה לדינא. ולשון המרדכי שכתב שהרי הבעלים מרדפין, לא אתי לאפקי יאוש עכשיו, דזה לא מהני כיון דבאיסורא אתי לידיה, אלא לאפקי יאוש קודם שנתנה לו הכובסת. ולכן נראה דהדרא סדין למאריה, אא"כ ידוע שנתתיאש מריה מינה קודם שנתנה לזה וזה ברור.

לקצות שתי קושיות על הט"ז, ראשית
אפילו אם הכלים שאינם שלו נשארו אצלו
ימים רבים אין זה מתיר לו להשתמש בהם,
שהרי שינוי רשות ואח"כ יאוש אינו קונה
(פרט לרמב"ם שלא סבר כן, הל' גזילה פ"ב ה"ג).
ועוד, אפילו אם הכובסת שילמה לבעל
הסדין ונתנה לאחר את סדינו, הרי הסדין
חוזר לבעליו, ורק אם קודם שהגיע הסדין
לידי המקבלו מהכובסת, התייאש בעל
הסדין, הרי המקבל יכול להמשיך ולהחזיק
בו.

הנתיבות (ס"ק ב) אף הוא מעלה את
שאלות הקצות, ועונה: "ואפשר דהט"ז כתב
כן מסברא כיון שאינה מכבסת רק לבני העיר,
ודאי אילו לא סלקה את האחרים היה נשמע
הרדיפה, וגם אפילו לא היה תחת יד הכובסת

הלה ולא יחזור לו את שלו, ואף כי דין זה א"צ ראייה כל כך. ולא מיבעיא היכא דראובן ידע בודאי שאין הסדין שלו, אלא אפי' אי הוה מספקא ליה ושמעון נותן סימנים מובהקים שהסדין שלו **נתברר הדבר שנתחלף ע"י טעות או גזילה ולא מצי מעכב, ולפי** שראיתי **המון עם טועין בפשיטות בדין זה,** כתבתי הנראה לע"ד.

היינו תרוה"ד מוכיח כי המקבל שאינו שלו צריך להחזיר אותו ואינו יכול לעכבו תחת ידו אע"פ ששלו לא הוחזר לו.

וכ"פ הרמ"א (סי' קלו ס"ב): "וכשיבא בעל החפץ צריך ליתן החפץ לבעליו, אעפ"י ששלו נאבד. וכן כובסת עובדת כוכבים המכבסת לרבים והביאה לאחד שאינו שלו (תרומת הדשן סימן שי"ט).

ז. הט"ז מקשה על תרוה"ד כיצד נעלם ממנו המרדכי, ואח"כ מחדש: "מדכתב (=המרדכי) לפי שהבעלים מרדפים אחריה וה"ל כאמת גמור, ולפ"ז היה נראה במי שנתנה לו הכובסת סדין אחד תחת שלו ואינו יודע של מי הוא ועי"ז הוא מונח ימים רבים אצלו עד זמן שא"א לבני אדם שלא יחקור אחר שלו ודאי מתייאש ממנו, והכובסת סלקה אותו בדבר אחר. ובת"ה לא מיירי אלא בשנים באים לפנינו וטוענים בעדו שיחזיר לו, משא"כ באם לא בא שום אדם וצועק על סדין שלו אמרינן ודאי סלקה הכובסת אותו כל שנשתהה שם".

בספר קצות החושן (ס"ק ב) מקשה על הט"ז:

"ולענ"ד לא נהירא, דכיון דקי"ל שינוי רשות ואח"כ יאוש לא קנה ומשום דאתי לידיה באיסורא, א"כ אפילו ימים רבים נמי לא מהני כיון דבשעה שנתנה הכובסת לידו לא הוי יאוש, ועיין רמ"א סימן שנ"ו סעיף ג'.

חבל נחלתו

ערוה"ש סמך על התנהגות כעין המשנה בסוכה (אף שלא הזכירה), שכיון שדרכם להחליף את הערדליים והם בשווי אחד, אין בכך חשש גזל.

מסקנות

- א. מי שהוחלפו כליו ונטל אחרים במקומם אסור לו להשתמש בהם וצריך לדרוש אחר שלו ולהחזיר את הכלים שאינם שלו שבידיו.
 - ב. אם ניתן לו הכלי ע"י אומן וכד' כשיש רגלים לדבר שהאומן נתן לו כלי אחר בידעה, מותר לו להשתמש בו.
 - ג. במקום שישנה הסכמה מוקדמת שכ"א ישתמש במה שיגיע לידו מותר להשתמש בשל אחרים שנפל בידו.
 - ד. י"א שאם הכלי שהה אצלו זמן רב ולא נדרש רשאי להשתמש בו.
- ולגבי השאלה שפתחנו בה, נראה שלגבי בגדים שהוחלפו בגן אין להשתמש בהם, אבל לגבי טלית שהוחלפה במחנה קיץ נראה שכיון שאי הסדר רב, מלכתחילה הבאים יודעים שאולי יוחלפו עליהם וע"כ מותר לו להשתמש בטלית שבאה לידו.

קודם שבא לידו זמן רב היה נשמע הרדיפה, ובוודאי הוא זמן רב ת"י הכובסת עד שאינו נשמע שוב הרדיפה ומקום שבא לידו הוי יאוש".

כלומר כיון שלא ידוע על כך שבעלים מרדפים אחרי הכובסת, והכובסת אינה מכבסת אלא לבני העיר, מן הסתם הבגד נמצא כבר תחת יד הכובסת והיה יאוש בעלים ואח"כ היא מסרה למקבל.

בכסף הקודשים (לגרא"ד מבוצ'ץ) עסק באריכות בהיתרו של הט"ז, ומנסה למצוא צדדים להיתר בנטילת נעלים במרחץ לאחר שנעליו ניטלו ע"י אחרים.

בפתחי החושן (אבידה פ"ד הע' מה) מסיק כי אם החפץ שברשותו לא נדרש מן הסתם הצד השני מסכים לחילופין ונוח לו בהם וע"כ הוי כהחליפו ברצון ורשאי כ"א להשתמש בשל חברו. וכך הוא מסביר את סברת הט"ז.

ובערוה"ש (סי' קלו ס"ב) העיר בסיום דבריו: "והמנהג במקומות הגדולים מקום שרבים מתאספים שם ומניחים המנעלים העליונים בפרוזדור ובצאתם יתחלפו של זה בזה אין מקפידים בדבר ומחליפים א"ע ואין בזה חשש גזילה שכך נהגו". מתבאר כי

סימן סא

תביעת שותף

ומעכב תשלומים לשאר השותפים. כמו"כ בעקבות טיפול בלתי נכון של אותו שותף, לאחר שהודרך והזהר ע"י שותף אחר, נגרמו נזקים בלתי הפיכים לשותפות והיא תאלץ לשלם מיסים גבוהים יותר על מוצריה וכמובן שע"י כך יקטנו הרווחים.

שאלה

בפרויקט כלכלי שותפים כמה גורמים. השותפות רשומה על שמו של אחד מהם. את הפרויקט עצמו מפעילים שכירים של השותפות. השותף שהשותפות רשומה על שמו מעביר את הרווחים לחשבונו הפרטי,